

og Esparfette Frøe, som blev saaet her sidste Foraar; hvorvidt disse Bæxter ville lykkes herpaa Jordbunden, kan endnu ikke afgjøres.

Kagaarb, den 23de December 1834.

Landoeconomiske Blandinger.

Spergula pentandra.

S Veterinair; Tidende Nr. 70 d. U. læses en Ansøefaling af *Spergula pentandra* til Dyrkning. Den findes ofte mellem det rigaiste Hørfrøe, og Indfønderen har prøvet den allerede for over 20 Aar siden; thi da dens Bæxt var ligesaa lang som Hørens, var den ham paafaldende. Hørrer var nemlig saaet i moseagtig Jord, Sommeren var tør, Hørrer lykkedes, blev over 1 Alen høi, men Spergelen ligesaa høi.

Jeg har siden flere Gange paa flige Jorder saaet Hø, hvorimellem der enten ikke har været noget Spergelfrøe, eller ogsaa blot almindeligt *Spergula arvensis*. Da mine Kreature for en Deel staldfodres med Spergel, kommer ofte i ModenhedsTiden spiredygtigt Frøe i Gjødningen, eller gaaer igjennem Kreaturerne og tabes paa Græsgangene. Utsaa kan den fremkomme paa ethvert Sted paa mine Marker og Enge, hvor der pløies. Denne almin-

delige Spergel har jeg ofte, særdeles mellem Hør paa lave Steder, højt af over 1 Alens Længde; den voxer ogsaa gandske fortrinlig paa slige Jorder, naar kun ikke Pile-Urt (*polygonum persicaria*) tager Overhaand, hvorfor den paa slige Steder bør saaes i tørt Veir. Paa leeragtige Jorder lykkes Spergelen ikke godt.

Meierievæsen.

I samme Tidende pag. 280 læses om at blande 1 à 2 Lod Sukker med Saltet til 1 Pd. Smør. Naar Smør holder sig Aaret om, eller indtil der kommer frisk Græs-Smør, og til den Tid er velsmagende, har det opfyldt de Fordringer, man billigen kan gjøre. Naar Græsningen er god for Kær, Temperaturen passende, Smørret behandlet godt og nedlagt med Lyneborger-Salt, da er man sikker paa at producere saadanne Vare. Der omtales ikke om det skal være Top-Sukker eller Pudder-Sukker, i al Fald maatte det for ei at medføre Smuds være raffineret. 1 à 2 Lod er ogsaa en altfor ubestemt Qvantitet; thi den er det Halve eller det Dobbelte. For 27 à 28 Aar siden har vor lærde, botaniske Landsmand, Hr. Hofmann Bang, gjort Forsøg ogsaa med Sukker iblandt, for at give Smørret en behagelig Smag, i Anledning af en Bekjendtgjørelse i Dlussens Annaler, der havde til Overskrift: "Usædvanlig Smørsaltnings-Maade." Naagtet Forsøget skete med den Nøiagtighed, der bør

finde Sted ved Sligt, og uagtet Hofmanskabes (det gamle Böttigersholms) Smør er berømt, og til Forsøget valgtes Steentruffer, samt Opbevaring i en Kjelder, mislykkedes det; — som læses i bemeldte Annalers 7de Bind, S. 76.

Ved denne Leilighed vil jeg meddele Underretning om nogle usædvanlige Melkebøtter, hvilke i de senere Aar fabrikeres paa Oland ved Aalborg. De ere brændte af Leer og rumme fra 5 til 6 Potter, ere forsynede med Rande, hvori kunne lægges smaae Trægjorde, deels for at give dem mere Styrke, deels for at de ikke skulle glide mellem Hænderne paa Lyendet.

Et Meierie i Salling paa 80 Røer betjener sig alene af disse, og i trævelse Egne ere de maaskee at anbefale. Prisen er billig; fra 12 til 16 Rbfl. pr. Stk. Efter min Erfaring have dog baade disse og Glasfar, hvilke jeg ogsaa har seet anvendes, men som ere dyrere, den Feil, at de i kjøligt Veir ikke bære Gløden saa hurtigt op som Træebøtter; hvor vigtigt dette er i et Meierie, hvor man knns kan have sine visse Maal, 3, 4 à 5, veed enhver Sagkyndig.

Jeg har ogsaa i Fyen, Holsteen og Lauenburg seet malede Melkebøtter eller Siebøtter, men aldrig fundet disse hensigtsmæssige. I Torden-Beir løber Melken sammen i disse som i de umalede, og de gjøre stærkt varmet Vand nødvendigt til Reenholdelsen; herved tabes let en Deel af Malingen, og Bunden

bliwer ujevn. Med Tiden springe og Gjorde af, som maae omsægges, herved gaaer ogsaa Maling af, hvilken ikke altid kan erstattes.

De bedste Siefar ere vistnok de, som sædvanlig bruges i store Meierier, nemlig:

Ege:Stave, Bøgebunde, og som kunne rumme 12 à 14 Potter, men i varmt Veir kun ses halvt fulde. Jeg har prøvet dem med Egebunde, men deels er Egetræet foldere, og giver ikke Fløden saa hurtig op, deels faae de lettere Revner og Ridsler, hvilke gjøre Reenholdelsen yderst vanskelig.

Jeg har jo vel endnu Bøtter med Bøge:Staver, daglig brugte om Sommeren, anskaffede 1809, men Ege:Staver foretrækker jeg.

Udskilligt om Kartofler.

I Veterinair:Tidenden Nr. 63 d. U. læses en Anmeldelse om den Gift Solanin, der findes ved raae Kartofler og meest i de spirede, eller i Spirerne. Man seer tydeligt at det ikke har været Anmelderens, Hr. Landvæsen's:Commis'sair Michelsens Mening at fraraade Kartoflernes Brug, men at han har meent som Voltaire, da man fraraadede ham Brugen af Kaffe som indeholdende en Gift: "den maae være meget langsomt dræbende; thi jeg har nu nydt den over 70 Aar og befinder mig vel derved."

Undertegnede vil bidrage sit til, ikke at kaste Skygge paa Kartoflernes Brug, endog i spiret Til

stand. Foruden Soiin og Fjederkræ, som fedes med kogte Kartofler, erholde her Faar og Hornqvæg daglig raae Kartofler om Vinteren, nogle Uar have endog Hestene faaet af disse. De foraarsage imid: lertid hos nogle af disse sidste Colik: Tilfælde, som endog kunne vorde farlige, hvilket forebygges ved Rogningen, som ogsaa ei alene er anbefalet, men viist at udføres i det Store; see Veterinair: Tidende Nr. 74 og 75.

Mine Tillægs: Kalbe, aldrig under 12 Stkr., gaae løse i et aparte Rum, og naar de ere over 14 Dage gamle bydes dem flint og velbjerget Hæ, samt smaaeskaarne Kartofler. De nippe vel af og til heraf, men ikke synderligt tage de til sig før de 6 Uger ere omme, og de faae skummet Mælk. De staldfodres stedse om Sommeren, og da vi ikke tage det saa noie med Kartoflerne, levnes almindeligt fra Sætningen henved 50 Ldr., stundom flere, stundom færre. Disse lægges paa et Loe: Gulv, men sæd: vanlig have de allerede Spirer før de sættes, flere faae de paa den varmere Uarstid, om de endog ligge tyndt. Saavel disse, som de smaae, der hjem: bringes fra Sætningen, og de afbrukne Spirer, bydes baade Mælkedøerne til de komme ud, den 16—20 Mai, og Kalbene indtil St. Hans Dag, men uag: tet jeg i over 16 Uar har brugt denne Fremgangs: maade, har jeg ingen skadelige Følger bemærket deraf.

Man forebygger bedst Spiringen af Epise:

Kartofler ved først i Marts Maaned at optage dem af Vintergjemmet, og udbrede dem tyndt paa et Loft under Straaetag; thi upder Tegtag er Varmen for stærk og de skrumpes sammen. Saaledes bevares her Kartofler, indtil de igjen ere spiseferdige, i Marken, og det Kastanie:Kartofler til eget Bord, og de mere megede Sorter til Lyendet.

* * *

I Tidsskrift for Landoeconomie 3 Bind 2 Hefte læses en liden, meest af Engelsk oversat, Afhandling om tidlige Kartofler; følgende Bemærkninger ere i den Henseende faldne mig ind. Dersom lægges Kartoflerne skulde have Blade paa Spirerne inden de lægges, da maae der næsten mageløs Vaersomhed til deres Lægning, hvis Spirerne skulle conserveres. Spirernes Ender skulde nu staae over Jorden; thi ellers kunne de ei bryde igjennem, men gulnes og bedærves; men disse i Stuer og med Bedækning drevne Spirer ere vistnok i vort Land for fjælne til at udholde Plantning i det Frie. Ikke eet af 10 Aar ville de lykkes.

I samme ellers interessante Meddelelse læses til Slutning: at den Opdagelse skal være gjort, at Rod:Enden af Kartofler giver en 14 Dage sildigere moden Plante end Top:Enden. Man kan forvisse sig herom, og Undertegnede vil forsøge det, og, for ikke at tage Feil, kun lægge af de Kartofler, som endnu om Foraaret holde ved Rodtrevlen, hvilket

kan ske ved tidlig Optagen. Men en Tbiol har jeg dog imod Rigtigheden heraf, i det jeg aldrig paa eet og samme Slags Kartofler har bemærket 14 Dages Forskjel paa Blomstrings- eller Modensheds-Tiden, og dette maatte dog, i Tilfælde at det Anførte holder Stik, have været kjendeligt, da snart den ene, snart den anden Ende kommer i Jorden, snart Siden, saa at begge Ender spire.

* * *

En usædvanlig Frugtbarhed af Kartofler vil jeg her omtale. Nogle Sorter af denne Rodfrugt have, naar de komme i Kule eller Batterier, en særdeles Tilbøielighed til, at ansætte Knolde i Dyngerne, især ere de lange og de runde Engelske Foder-Kartofler og de store gule Hollandske tilbøielige hertil. Optages Kartoflerne noget før de ere modne, skeer saadant hyppigere end ellers. Jeg har om Foraaret truffen saadanne om Vinteren i Batterier fremboxne Kartofler af en Valnøds Størrelse, og jeg har for Spøg omsendt disse til flere, og udgivet dem for meget tidlig drevne, hvilke de ligne i Smagen, ja og i Udseende, formedelst deres hvide Farve.

I Foraaret 1832 fik jeg Lyst til at forsøge hvorvidt denne Kartoffel-Yngel igjen vilde formere sig; jeg lagde derfor 12 Stkr. i min Hauge langs med en Hindbær-Hæk, een Alen derfra; de hyppedes og holdtes rene. Der var ingen andre Kartofler i Haugen, og da de optoges, havde jeg 2½ Skp.;

antager jeg nu, at de 12 Lægge-Kartofler have veiet 10 Lød, som de neppe gjorde, og 1 Skp. Kartoflers Bægt til 26 Pd., saa blev dette 208 Fold. Denne usædvanlige Frugtbarhed ledte mig til i Foraaret 1833 at gaae mere systematisk til Værks. Jeg tog nemlig foruden min Havekarl 2 Vidner med mig; astog i deres Paasyn de i Bateriaerne voxne Kartofler, veiede dem og lagde dem; de optoges igjen i de samme Vidners, Hr. Raas's og Hr. Hansens Overværelse. Saaledes er min Optegnelse desangaaende: Den 7 Mai 1833 lagt i Hangen ved Sennop: Bedene, 1 Allen Besten for, 12 Skfr. fulegroede Kartofler, optagne samme Dag, vog 10 Lød, øverst for Norden de største. Derefter for Syden 12 andre fulegroede, af de Hollandske, vog 5 Lød, ligeledes de største for Norden. Den 14 October optoges de, skylledes, tørredes og veiedes. De største 12, som veiede 10 Lød (af de Engelske Foder:Kartofler) gave 3 Lpd. 13 Pd. Kartofler, er 195½ Fold

de sidste Hollandske, som veiede 5 Lød, gave 2 Lpd. 4 Pd. er 230¾ —

Alf de i Aaret 1832 paa denne Maade avlede Kartofler blev lagt i Marken just 2 Skp., og da nogle vare saa store, at de veiede 2 Pd. og derover, bleve de overstaarne flere Gange. Jeg avlede derefter 8 Ldr. 6½ Skp. eller 35 Fold, men nu viste det sig, at det var af 3 Slags Kartofler, altsaa vilde jeg ikke fortsætte Avlen længere med disse, men det var

dog betydeligt flere Fuld, end af de andre i samme Mark avlede, af hvilke jeg kun havde lidt over 17 Fuld.

De, som avledes i Haugen i 1833, bleve ved Forseelse af en Tilsynskaarl blandede med de andre Sætte: Kartofler, og jeg opdagede først Feilen da det var for sildigt, og Bognen kom i Marken til mig.

* * *

Det er ikke godt at bestemme de forskjellige Sorter af Kartofler, vi dyrke, eller beskrive dem saa nøie, at den ene Beskrivelse ikke løber over i den anden. Saaledes have de samme Slags undertiden forskjellige Bencævnelser, endog i een og samme Egn; ellers kunde det være ret behageligt at kjende og sammenligne flere Sorter. I 35 Aar, jeg har haft med Kartoffeldyrkning at bestille, har jeg dyrket 46 forskjellige Slags. Aldrig saasnart hørte jeg om udmærkede Sorter, saa vilde jeg prøve dem. Jeg vil her beskrive nogle af de meest kjendelige, og give min Bedømmelse over hvert Slags. Maaſkee vil dette lede til, at flere Landmænd ogsaa meddele os offentlig deres Erfaringer.

Blandt tidlig modne ere de mærkeligste, jeg har dyrket:

A. 1. Den lange røde, denne giver kun saa Fuld og derfor aflagde jeg den.

2. Nyre:Kartofler ere meget tidlige og vel:

smagende, men ogsaa disse give faa Guld, derfor aflagdes de.

3. Jomfruefinger, af samme Aarsag aflagt.

4. Tidlige runde, men lidt flade hvide graae, har jeg dyrket til tidlig Brug i 13 Aar, og disse synes mig antagelige, da de baade modnes tidlig, give taalelig mange Guld, sædvanlig 10 à 12, og spises gjerne af Folkene, saasom de ere tørre og melede. De ere derhos lette at opsamle, da der ikke er synderlig mange smaae. De ere af Grøde og bor optages medio September. Jeg har imod disse, at de give ikke megen Top, men deres andre Fortrin opveie denne Mangel. De ere heri Egnen meget affættelige.

5. Ved Frøe af Væbterne opdrog jeg for omtrent 22 Aar siden 2de tidlige Sorter, men som gave alt for faa Guld og derfor aflagdes.

Hertil kan vel regnes:

6. Klare tidlige Hollandske. Disse foreskrev afdøde Geheinteraad Schack Nathlow fra Holland, hvor de vandt meget Bifald, i Aaret 1796. Jeg fik dem fra Nathlowsdal 1799 og har siden dyrket dem hvor jeg har været. Ved sammenlignende Forsøg har jeg aldrig fundet nogen Kartoffel:Sort, som har givet enten saamange Guld eller saa stort Udbytte pr. Ed. Land. Jeg har i Marken, men paa fugtig Jordbund, avlet 30 Guld af disse, naar andre Sorter kun gav mig 15 à 16 Guld.

Blomsterne ere blegviolette, Stænglerne mange, Toppen stor. De kunne spises sidst i Juli, naar de lægges tidlig. De ansætte Kartofler langs med Stænglerne, endog lidt over Jordens Overflade, mere end andre Kartoffel:Sorter, men de i Jord:skorpen og over denne ansatte vorde grønne og altsaa ildesmagende. De voxe i fugtig Jord til en Størrelse af 1 à 2 Pd., men have da sædvanlig et Hul midt i; optages de forsildig, og Efteraaret er vaadt, da samler der sig gjerne Vand deri. De have mange Dine, og bære ingen Vebler eller Frøe. De voxe i mange Skikkelser og med mange Udbygninger. Tidlig om Aaret til i October ynde Folkene dem ret godt, men siden ikke; de ere nemlig klare, og hvad de kalde fittede, ikke tørre eller meeledede, hvilket Almuen bedst liden. Med disse udelukkende besætter jeg $\frac{1}{2}$ Dele af min Kartoffelmark. Bønderne her kalde dem Slufs:Kartofler eller, som det med vesterjydske Dialect udtales, Wols:Kartofler, fordi de ved St. Slufs Dag, 29 Juli, ere spiselige. Jeg kalder dem Hollandske, og disse vare det, af hvilke 5 Lod kulegroede gave 2 Spd. 4 Pd. eller 230 $\frac{1}{2}$ Fold.

Disse ere de mærkeligste af tidlige Sorter, jeg har dyrket; vel har jeg forsøgt flere, der have været anbefalede, saasom: runde røde, der ikke vare spiselige før medio August. Store lange og store runde, der vare ildesmagende og havde nogen Lighed med

de Engellske Ovæg:Kartofler, m. fl., som have været udgivne for tidlige, men hvilket jeg ikke har fundet.

B. 1. Af sildige Sorter vil jeg først nævne den saakaldte Ahlhede:Kartoffel. Denne bragte Colonisterne herind med sig fra Indstland. Den er ikke stor i Roden, og har faa Pine. Den almindelige Størrelse er som en stor Balnød. De ere fladagtige, Skallen mørkegraae, næsten sortagtig, hvilken Farve den endog i 5 à 6 Generationer beholder her, hvor Jorden ikke er saa riig paa Moor:dele, som paa Ahlheden. Den revner let ved Rogning, og er af alle Kartofler den, Bønderne ynde bedst i Smagen. Toppen er liden, Blomsten blegviolet, og bærer Æbler. Da jeg kjøbte Sindinggaard, Aar 1809, dyrkedes ikke i Mængde andre Sorter paa Ahlheden end denne, uagtet den allerede da gav kun faa Fold. Den fandt god Uffætning i Viborg og i Omegnen af Ahlheden, hvor Bønderne dengang kun dyrkede meget faa.

Imidlertid fandt Ahlhede:Bonden, at den dog gav for lidt af sig, sjelden over 8 Fold, ja mange Gange ikke uden 4 à 5. Dens Dyrkning har ders for successive maattet vige for mere bærende Sorter, der stedse blive temmelig velsmagende paa Ahlhedens lette Jordbund.

I de første 12 Aar dyrkede jeg her denne Sort, for at have Kartofler, som Folkene fandt Behag i.

I de 3—4 første Aar, da jeg endnu til Naboerne

kunde affætte af denne Sort til Foden, saasom de fleste dengang ikke selv dyrkede Kartofler, og aldrig uden for deres smaa Hanger, satte jeg aarlig 3 à 4 Tdr. Land med denne Sort, seener ikke uden $\frac{1}{2}$ Td. Land til Huusbehov. Nu har hos mig den tidlige Sort, beskrevet under Nr. 4, gjort Uhlhedens undværlige, i det jeg har erholdt hiin Sort, der baade modnes tidlig, giver antagelige Fuld og spises begjærligen til alle Aarets Tider. Af Uhlhede; Kartoflernes Ubler opelskede jeg i Aaret 1811 en Deel af Froe. De fleste af disse beholdte saa temmelig Stammemødrenes Egenkaber; jeg troede at kunne have bevirket en større Givtighed, men uagtet jeg dyrkede disses Uetlinge indtil 1819, da de den 4 August ødelagdes af Hagel og Is, fandt jeg dem dog ikke lønnende.

2. Dronning; Kartofler eller som nogle kalde dem Prindsesse; Kartofler vare meget i Nye 1817, 18 og flere Aar. Jeg fik da ogsaa nogle til Sæd og dyrkede dem til Aaret 1822, da jeg blev kjed af dem, fordi jeg hvert Aar maatte give $\frac{1}{3}$ Deel i Optagnings; Kartofler naar jeg kun gav $\frac{1}{5}$ Deel af andre Sorter. De modnedes nemlig meget sildig, og Knoldene vilde ikke slippe Rod; Trevlerne uden at rives eller slaes fra; derhos gave de ikke mange Fuld, maatte staae længe i Jorden og endda bleve de som oftest ikke modne. Nædig opgav jeg disses Dyrkning; thi Toppen blev uhyre stor og rensede saaledes Jorden godt, Folkene yndede

dem godt, og de vare affættelige som Spisefkartofler til Holstebro og i Omegnen, men jeg havde Tab ved dem i Sammenligning med andre Sorter. Endnu afvigte Nar prøvede en duelig Landmand, Forpagter Karck i Ørre, at sætte 4 Ldr. af dette Slags i Marken, men han kunde ikke faae dem opsamlede, uden ved at give tilsidst hver anden Skp. i Betaling. Han dyrker dem ikke oftere. Knoldene ere runde, ikke meget store, dog, naar de voxe til, større end Uhlhedens; Blomsterne hvidviolette.

3. Store runde Engelske Dvæg; Kartofler og

4. Store lange dito dito
har jeg dyrket siden 1826. De ere ikke velsmagende, uagtet de let revne ved Kogning, men det Indre er ikke kogt, fordi det Yderste er revnet. Smagen er noget ram. Af alle Sorter Kartofler har jeg aldrig kunnet faae nogen saa let og billigt optagen som disse; thi de slippe let ved Rodderne og give næsten ingen smaae. Alene derfor dyrker jeg $\frac{2}{3}$ Dele af min Kartoffelmark med disse, giver som for de andre hver 8de Skp. i Betaling, men lader dem staae tilsidst og bruger dem saaledes til at lokke Optagerne, i det ingen maae samle op af disse uden at have været ved de andre. Naar en Optager først i October kan tjene af A Nr. 4, 5 à 6 Skp. daglig af A Nr. 6, 7 à 8 Skp., da tjener han ved disse 8 à 9 Skp. daglig. Men i Betalings-Kartofler yder jeg ham da, naar han vil spise

dem, af A 4. Toppen er stor og meget rugende, Blomstret lysviolet, næsten graat. Da der ikke ere mange smaae imellem og vi her ikke heller sætte af de mindste, ei heller give os Tid til at affamle Sætte: Kartofler af eens Størrelse, men kun så: fere dem, som ere mindre end smaae Balnødder, saa avler jeg ikke mange Fold af disse, sjelden over 15, 14 à 13 sædvanligst, men de give dog et godt Udbytte pr. Areal, og dette er det jo vi maae see hen til i det Store. Ved at sætte af de smaae, kunde vindes flere Fold, ligeledes ved at overskjære de store, hvorved dog bevirkes en Udartning i Tidens Længde; men det er her kun Spørgsmaalet om, hvad der i Praxis lønner sig bedst. I et Hungers: Aar, naar Kartoflerne kunde affættes til antagelige Priser, og man for passende Betaling kunde faae Hænder nok til Arbeidet, da kunde jeg bruge de andre Maader, vel endog skrælle dem og sætte Skrællingen; nien andre Tider! andre Forhold!

Naar disse pr. Td. Land give 110 Td., da giver Nr. 6 A. over 130 Td., og saaledes vilde jeg have ophørt med at dyrke dem, naar ikke den før omtalte saare lette Optagning havde været. De have den Feil, at mange af dem raadne i Bateriaer om Vinteren, uden at dog derved hele Bateriaer tage Skade. De største have ogsaa almindeligen Huller i Midten.

5. Svine: Mave ere ogsaa Foder:Kartofler; disse dyrkede jeg kun 3 Aar 1816, 17 og 18. Paa

mine lette Jorder bleve de ikke store nok og gavede for lidet af sig i Sammenligning med Nr. 6 A.

6. De, Hr. Schackenburg solgte for Uracaschaß, prøvede jeg 2 Aar. Det var en Foderkartoffel, der meget lignede Nr. 3, men gav hverken saa stor Top eller saa rigt Udbytte i Knolde.

7. Store lysrøde runde } har jeg prøvet i Aarene
8. Store mørkere runde og }
9. Store lange lysrøde } fra 1820 til

1825, alle 3 Sorter gavede ret godt fra sig og Folkene spiste især Nr. 8 ret gjerne; men hverken yndede de dem saa godt som Nr. 4 A, ikke heller gavede de saamange Fold som Nr. 6 A eller Nr. 3 og 4 B; jeg har saaledes opgivet Dyrrningen.

10. Rødplettede, deels lange, deels runde, havde Egenstaber tilfældes med foranstaaende, og dyrkedes i 2 Aar.

11. Wantings Kartoffler dyrkede jeg i nogle Aar som Spisepotter til Folkene; Toppen var temmelig stor, og Knoldene ikke smaae. De gavede fra 10 til 12 Fold, men modnedes sildigere og bleve ei saa velsmagende som Nr. 4 A.

12. Af de finere Sorter har jeg dyrket Mandepotter, som ere velsmagende og holdt sig fortræffeligt, men gavede kun lidet Udbytte pr. Areal og vare kostbare at opsamle.

13. Det samme var Tilfældet med nogle lignende, men mere runde, hvilke jeg erholdt under

Navnet Smut:Kartofler, fordi Skindet [villig
gled af naar de kogtes.

14. Kastanie:Kartofler. Disse ere kjens-
delige fra alle andre Sorter, endog i Blomstrings-
Tiden, ved deres mange og fine Stængler, samt noget
i det mørkfaldende blaae Blomster. De bære rige-
ligst 2Ebler af alle mig bekjendte Kartoffel: Slags;
Koden bærer overmaade mange Knolde, men de
ansætte ikke tidlig, ikke heller opnaae de ved almin-
delig Dyrkning nogen Størrelse. Desuagtet give
de mange Fold. Jeg lægger nu aarlig $1\frac{1}{2}$ til 2
Skp. i Marken deels til eget Bord, deels til enkelte
Huusholdninger, som betinge saadanne. Jeg har
maattet give hver 4de, ja hver 3die Skp. i Opgrav-
nings:Kartofler, men i de senere Aar har jeg optaget
dem med egne Folk. Jeg har forsøgt at dyrke flere,
saaledes at jeg endog nogle Aar havde over 30 Edr.
til Salg, men Kartofler ere et voluminøst Product,
og jeg har $3\frac{1}{4}$ Mil til Holstebro, $6\frac{1}{4}$ Mil til Ring-
kjøbing, 6 Mile til Viborg. Naar nu en Skp.
almindelige Episekarter solgtes paa Torvene for
4 à 5 Sk. Courant eller 2 à $2\frac{1}{2}$ Lff., og jeg for-
langte 8 Sk. Courant eller 4 Lff. for disse pr. Skp.,
saa syntes man hellere at ville kjøbe af de grovere,
men billigere Sorter. Følgen var at mine Folk
fulgte til Dagens gangbare Torvepriser, og jeg saa-
ledes erholdt 5 Skill. pr. Skp. For 5 Edr. (som
var alt hvad jeg formedelt den bakkede, lange og
tildeels meget flette Bei kunde transportere) fik jeg

da 2 Rbdlr. 8 Sk. Courant eller 3 Rbdlr. 2 Mk. rede Sølv. For at sælge Kartofler paa Torbedagene, maatte Vognen affted Dagen forud, og kunde sjelden komme hjem før Dagen efter Torvningen. Saadant forsøger man een Gang til hvert af de nærmeste Torve, siden ikke. Bedre er det at borttinge Kartoflerne og da lade dem transportere naar man kunde faae en, til Varenes Bonitet og Transporten svarende Betaling derfor, hvilket ikke har villet lykkes mig. En kyndig Landmand Hr. Duncan, som eier en Gaard i Lyngbye Sogn, bevidnede mig, at de jeg dyrkede, og som han saae og spiste her i Mai 1834, vare af samme Slags, som han dyrkede i det Store og affatte til Kjøbenhavn for 2 Rbdlr. pr. Td. Flere have sagt mig, at disse Kastanie-Kartofler ogsaa kaldes Sukker-Kartofler, Andre igjen antage dem for 2 forskjellige Slags. Et characteristisk Mærke have disse endnu, dette nemlig: at naar de opgraves ere de meget hvide, tørre og melede; men dette taber sig siden og de vorde gule, klare og mere saftrige efter faa Dage. En Ven, to Mile herfra, havde 1833 faaet af mig 2 Skpr. til Sæd om Foraaret; jeg besøgte ham medio August, og han beklagede sig da over, at de Kartofler, han havde faaet af mig, ikke vare Kastanie-Kartofler, men en meget større og tør melet Sort, hvilket han saa meget mindre kunde begribe som han om Foraaret havde spiiist nogle af de til Sæd bekomne og fundet dem klarere og saftrigere. Jeg forlangte at see hvor de vare lagte. Det var i Haugen, i dyb

Muld, om Foraaret meget dybt gravet og vel gjødsket. Da jeg saae Loppene, blev jeg intet Dieblif tvivlsom; det var Kastanie:Kartofler, men nogle vare allerede da af Størrelse som et Høns:Æg, andre endnu større. Ved Optagningen vare de næsten alle store og gave et utroligt Udbytte. De store skulle ikke være affættelige i Kjøbenhavn, maaskee fordi man anseer dem for en anden Sort.

Jeg har flere Aar efter hinanden lagt store, for om muligt at bevirke, at de kunde tiltage i Størrelse, men det har ikke villet lykkes mig i Marken. — Ogsaa af disse har jeg prøvet at avle ved Frøe, men har ikke kunnet frembringe i Marken anden Størrelse end den sædvanlige.

15. De store gule, som dyrkes i Omegnen af Aarhus og der torves, har jeg forsøgt, men de ere ikke saa velsmagende som Nr. 4 A, Nr. 6 A eller Nr. 14 B. Ei heller give de saameget Udbytte som Nr. 6 A eller Nr 3 og 4 B.

Ogsaa har jeg forsøgt flere Slags af sildig modne, men ophørt med Dyrkningen efter nogle Aars Forløb, naar jeg fandt, at de ikke svarede Regning saagodt som de andre Sorter.

I de senere Aar dyrkes her nu regelmæssig:

Til Qvæg: Foder: Sorterne A 6 omtrent $\frac{5}{8}$

. B 3 og 4 — $\frac{2}{8}$

Til Føde for Lyendet, og til Salg,

samt til Betalings:Kartofler A 4 $\left. \begin{array}{l} \\ \\ \end{array} \right\} \frac{1}{8}$

Samt til eget Bord . . . B 14

(17*)

Markerne, paa hvilke her dyrkes Kartofler, ere muldsandede, med Sand og Ahl til Underlag. Den dyrkelige Jordkorpe har i 25 Aar ved dyb Pløining tiltaget. Til Kartofler pløies her meget dybt, sædvanligen 7 à 8 Tommer. De hyppes stedse 3 Gange. De dyrkes til 5te Kjør, men almindelig viis faae de i de senere Aar næsten fuld Gjødsling. I Forsningen maatte jeg klatgjødske. Jorden pløies 3 Gange og det om Efteraaret 1 Gang, harves og exstirperes efter Omstændighederne. Gjødningen udføres sædvanlig Efteraar og Vinter, samt spredes strax. Sjælden har jeg avlet over 150 Edr. pr. Ed. Land, dog eengang 174 Edr., men begge Dele alene af A Nr. 6. Middeltallet er som jeg i de specielle Beskrivelser har anført.

Dyreskue og Væddeløb.

I Veterinair-Tidenden Nr. 62, 1834, læses, i Anledning af det ved Ringkjøbning d. 8 Juli f. A. afholdte Dyreskue, følgende Bemærkning.

”Saa roesværdigt det ovennævnte Interessentskabs Bestræbelser end ere, vilde det dog for Almeenheten og for lignende Foretagender være i høi Grad ønskeligt, at en udførlig Characteristik over de Dyr, som tilkjendes Præmie, blev offentlig bekendtgjort, og derhos vedfæiet efter hvilket Princip Præmierne der uddeles, enten det skeer med Hensyn til blot at udvælge det for Diet bedste og næstbedste af de tilstedeværende Dyr, eller der

er fastsat en vis Norm, hvorefter et Dyr erkjendes præmieværdigt. Slige Bekjendtgjørelser, fra de efter Skjon præmieuddelende Selskaber, vilde ikke alene være tilstrækkelige, men endog det bedste Middel til at vise det U hensigtsmæssige og i høi Grad Mangelfulde ved paa den Maade at ville hæve en Egns Heste og Qvægavl. Man vil deraf kunne see, hvor høist forskjellige Anskuelser hvert Selskabs Comitee og Dommer have om een og samme Gjenstand, hvor hinanden modstridende de arbeide, og dog paastaae alle hver paa sin Maade at vælge det Bedste! Hvilket er nu det Bedste?"

Da Undertegnede er en af Interessenterne og har været med i Comiteerne der og i Viborg og ikke aldeles kan billige det, Hr. Landvæsens-Commisfair Michelsen i Bemærkningen har yttret, vil han fortelig fremsætte sin Mening, hvilken ogsaa er den herskende hos denne Egns praktiske Landmænd. Det er godt, at en Ting sees og omtales fra flere Sider, lad saa Enhver tage det deraf som passer bedst for ham og Forholdene. Veterinair-Evidenden har desuden holdt sig temmelig eensidig, og man har kun set Afhandlingerne om Fuldblod og Dyrerækker fra Forfatteren selv, eller Oversættelser med Grundfætninger liig hans, hvis Flid, Kundskaber og Indsigter jeg isvrigt indrømmer velfortjent Roes, uden at jeg derfor billiger eller deler hans Anskuelser i mange Ting, f. Ex. den her omhandlede Gjenstand.

Strid er ikke min Hensigt, og Forfatteren af Veterinair-Tidenden, som kjender mig personligt, veed og saa dette. Men tie alle Practikere, som hylde et andet System, eller lade sig skræmme, fordi mange agtede Mænd (dog sandelig de Fleste Theoretici, ikke Practici tillige) have erklæret sig i Faveur af Væddeløb, da derved skal bevises en Kraft og Udholdenhed, hvilken vi andre formene mere beviser en Dvælse, hvis Udfald meget beroer paa Traineringen og Rytteren, da torde Tausheden udlægges som et stiltiende Bifald. Jeg vil her ikke gjentage hvad jeg og flere forhen have yttret, men kun holde mig korteligen til Besvarelsen af det i benævnte Nr. 62 fremførte.

Lændvæsens Commissair Michelsen vil saaledes have en udførlig Characteristik over de Dyr, der tilkjendes Præmier.

En saadan Beskrivelse findes i vor Protocol over hvert Dyr, der belønnes, og det temmelig fuldstændig, nemlig efter en tabellarisk Form, der endnu gjerne kan udvides, men hidtil har været omtrent saaledes, som den findes i 3 Binds 2 Hefte af Tidsskrift for Landoeconomie.

Offentlig at bekjendtgjøre disse enkelte Særkjendelser og Egenskaber er, naar det ikke optages i et oeconomisk Skrivt, temmelig bekosteligt for et Selskab, der ikke har noget Tilskud, uden fra dets egne, meest ikkeformuende Medlemmer. Men Hr. Secretair Hald har i Tidsskrift for Landoeconomie, 3 Binds 2

Hefte velvilligen optaget i Udtog noget af det, som i saa Henseende sendtes i December 1833 om de tvende 1832 og '33 afholdte Dyrskuer. Nu seer man nok, Hr. Michelsen mener at Offentliggjørelsen skulde skee for at bevise hvor modstridende hvert Selskabs Committee og Dommer bedømme een og samme Gjenstand. De specielle Vota maatte altsaa ogsaa trykkes; foruden dette: at Fleerheden af Læserne vilde kjede sig ved slige Specificationer, saa vilde det, hvis jeg tør dømme efter de Dyrskuer, jeg har overværet, ikke heller behøves i Almindelighed; thi det, som var udmærket, har ogsaa vundet udeelt Bifald. Har man i Anledning af deelte Meninger voteret, saa har Forskjelligheden meest hidrørt fra mindre væsentlige Egenstaber hos Dyrene. Alle have vi havt for Øie, at opdrætte sunde, trivelige, arbeidsføre eller melkerige Dyr, og Dyr, som besidde de Former og de Egenstaber, vore Nutids:Kjoberne forlange. Det var vores Norm. Jeg troer derfor ikke just at Committeeernes Medlemmer arbejde saa modstridende, som Hr. Michelsen antager, men jeg er overbevist om, at hvis Committeeerne vilde affatte og publicere specielle Domme, vilde dette ikke alene medtage ved Besigtelsen mere Tid, end vi dertil kunne offre, men Eierne af de tilfidesatte Dyr vilde ofte tage Anledning heraf til mange personlige Bitterheder, og enhver nær eller fjern Skrivelysten Dadel vilde indvikle Committeeerne i tidsspildende, ærgrende, ja jeg tør sige unyttige Rævlerier, hvis man

svarede derpaa; tang man dertil, da var det, som om man billigede Anmasselsen eller Dadlen, og gav derved Leilighed mange Gange for en ubillig Dadler til at hovere, som om han, fordi han havde det sidste Ord, ogsaa havde overbeviist Modpartiet. Lad os heller aldrig paastaae, at fordi der ere ulige Meninger om en Gjenstand, Gjenstanden da er i høi Grad uhensigtsmæssig, dette kunde lede til de besynderligste Paradoxer, og er aldeles ulogisk.

Dyreskuet i Ringkjøbing Amt, som Hr. Michelsen egentlig henvender sig til, er en Forening uden offentlig Hjælp, ja uden at have indbuden dertil uden for Amtet.

Vor Hensigt var, at belønne de Dyr, hvilke besadde de fuldkomneste Former og de Egenskaber, som Holsteens og Udlandets Kjøbere helst søge, og dem, som vi ansee for de hensigtsmæssigste i vores Egn og efter Tidens Conjuncturer. Derfor have vi, til Exempel, blandt Hornqvæget udelukket rød Lød, og ildestillede Horn fra Præmier, omendstjøndt saadant i Sjælland f. Ex. maastee vilde være uhensigtsmæssigt, ligesom vi blandt Hestene have udelukket de spattede og harebenede.

At en Forsamling af udvalgte practiske Landmænd, i de Egne, hvor Danmarks største Heste- og Qvægghandel drives, ikke skulde temmelig nøie kjende Kjøbernes Ønsker og de Dyr, som nærmest svare dertil, er ikke sandsynligt. Erfaringen maae her

være Læremester, og den kan ikke nægtes os, ligesaa lidt som den kan moddemonstreres.

ville vi derimod ved Krydsning danne os nye og andre Racer, til Exempel efter en Bakewells Münster, da vil jeg tilstaae, vi med sand Nytte kunne modtage videnskabelige Veterinair: Underretninger, endskjøndt nogle ville mene, at selv herover ville de Veterinair: Kyndiges Meninger være meget deelte, altsaa neppe alle kunne følges. — Hr. Michelsen mener fremdeles, at det er uhensigtsmæssigt, og i høi Grad mangelfuldt, ved Skue at ville hæve en Egn's Heste og Qvæg:Vol. Dertil kunne vi nu ganske rolig svare: efter vores Formening er dette ikke Tilfældet, og vore talrigere og daglige Erfaringer ere dog vel mere værd, end een Mand's eller Enkeltes Hypotheser. Men ere vore Bestræbelser uhensigtsmæssige og i høi Grad mangelfulde, hvorledes kunne de da være roesværdige, som Hr. Michelsen i Begyndelsen siger.

At der ved disse Indretninger endnu er meget at forbedre, som ved ethvert Menneske: Værk, dette erkjende vi derimod i al Ydmyghed. Men for at belære os herover, maae der dog sikkert noie Kjendskab til vort Diemed, vor Egn's Huusdyr og disses Kjøbere, i andet Fald synes mig man dadler uden Grund.

Holbeks Amt har jo ogsaa Dyreskuer, og Hr. Michelsen vil vist efter sin Stilling have været Medlem af Commiteerne der, men jeg mindes dog ikke derfra at have seet noget saadant Detail, der

kunde tjene os andre til Veiledning. Offentliggjøres
engang saadant, da kan ethvert Selskab tage det
deraf, som Forholdene og Localiteterne bedst tilfige.

Angaaende Hornqvæget maae dette nu være
nok; thi her er jo ingen Mening for at dettes For-
trinlighed skal bevises ved andet end ved Skue, og
mueligt for Køerne ved Provet; Maskninger. Trækdyg-
tigheden veed jeg ikke har været prøvet. Men
det, som her skal afgjøre Hornqvægets Fortrinlighed
— Skuet — dette skal, efter Nogles Formening,
ikke gjelde om Hesten; ved denne er Bæddeløb det,
som skal bevise dens Kraft og Udholdenhed. Vi,
som ere af anden Mening, troe, at det hurtige Løb,
foruden at være nogle Racer mere egent og med-
født end andre, meget kan fremmes ved Øvelse og
hensigtsmæssig Trainering, uden at den Seiervindende
derfor besidder nogen betydelig Kraft. eller uden at det
var ønskeligt (om den var forsynet med betydelige Ar-
vefeil) at den blev et Hoved;Lillæggs;Dyr i Landet. —
Billigen maae man derhos spørge: forlange Køerne
af vore Heste saadanne Prøver, eller Attester desan-
gaaende? Visseelig ikke! disse lade sig noie med Skuet
og Bevægelsen i Trav og Skridt et lidet Stykke;
og den Hest, som havde seiret mange Gange i
Bæddeløbene, vilde, naar den havde betydelige Arve-
Feil, ikke kjøbes af forsigtige Handlende, men vel
af enkelte Speculantere, i det Niemed endnu at
vinde en Sum med den.

Et af de meest paafaldende Beviser for at

Skuet dog er Hovedsagen, have vi ellers fornøylig oplevet, i det Hingsten Lord Cochrane, af det Hertugelige Augustenborgske Stutterie, er kjøbt til Hs. Kgl. Majestæts Frederiksborgske Stutterie for en Sum af 4000 Specier og 4 Hopper aarlig frit bedækkede, hvis Bedæknings-Penge vel kunne anslaaes til at forrente en Capital af 1000 Specier. Denne Hingst er aldrig prøvet paa Banen, og har et Haar, som ikke er meget søgt, rødt stikkelhaaret med Aftegn. Desuagtet have videnskabeligt dannede Kjendere fundet den hiin betydelige Sum værd; ja Hs. Durchlauchtighed Hertugen har endogsaa bevidnet mig, at han endda nodig gav Slip paa Dyret. Det være mig tilladt fra mig selv at hente et mindre gyldigt Exempel. Jeg tager ikke i Betænkning at erklære, at jeg ingeninde har seet en Hingst, som jeg ansaae for mere hensigtsmæssig til at være Stodhingst for Nors, Thye og Lemvigs Egnen, end den i det Hertugelige Augustenborgske Stutterie værende Brother of the Margrave, en rød Ste Nars Hingst af udmærket Størrelse, Styrke og Skabning, som ikke heller har lobet; men jeg er vis paa, at enhver Hestekjender her af Egnen vilde foretrække den frem for enhver anden i disse Egne hidtil seet, om han end aldrig vidste, at Dyret var en Fuldblodshingst.

Dette være nu fremsat for at bevise, at det er Skuet, man meest gaaer efter i Handel, Bandel og Dømmene, men ikke Bæddeløbsdygtigheden. Man vil indvende, at Elægterne af hiint Fuldblod

have just paa Væddeløbsbanerne bevist sig som dygtige, og man har altsaa Haab om Dyrets Fortrinslighed. Vi, som nøies med Ekue og Bevægelse, svare hertil: Haab er ikke Visshed, og den Hest, som nok saa ofte havde seiret paa Banerne og var forsynet med de meest elegante Studbocks-Attester, vilde aldeles ikke her som Tillæggsdyr have fundet Kjøbere, endog til 10 Gange lavere Priser, hvis den ved Skuet befandtes at have betydelige Urve: Feil, som lade befrygte et feilfuldt Afkom.

Endelig kunde man med Føie spørge, hvorfor man, naar sliq udforslig Characteristik af de præmie: vindende Dyr er fra nødvendig som Hr. Michelsen mener, da ikke ogsaa nøiagtigen beskriver alle Partier af de vindende Væddeløbere, for at man kan rette sig efter disse Beskrivelser i sit Valg af Tillæggsdyr om saadant convenerer. Selvfølgelig er det, at naar alle Partier beskrives, da maae Lyderne ikke forties.

Min Tid tillader mig ikke at besvare de Ind: vendinger, som jeg formoder ville fremkomme, maa: skee de ei heller komme til min Kundskab; men jeg tillader mig fremdeles at blive ved min paa Erfar: ring grundede Mening, og tillader gjerne enhver Anden at beholde sin; samtykker isvrigt ikke i Væd: deløbenes Nødvendighed og Nytte, om jeg endog tier; men veed deryos meget godt, at min og fleres Stemme i saa Fald ikke har synderlig Vægt, hvilket vi ei heller gjøre Krav paa, blot, at man ikke anta:

ger vores Tausshed for Billigelse. Vil man derimod ansee Bæddeløb for Folkeforlystelser og Bidrag til at ophjælpe et eller andet Sted, hvor Banerne indrettes, samt Leiligheder, hvor store Summer i faa Minutter kunne vindes og tabes, et Slags stiltiende tilladt Hazard:Spil, da er man enig med mig og de Jydske Landmænd, hvis Meninger jeg efter fleres Ønske forhen offentlig paa Prent har yttret. Jeg sagde Hazard:Spil; thi hvor det langt fra ikke alene kommer an paa Dyrets Duelighed, men hvorledes det af Traineuren er behandlet og hvorledes det af Jokeien rides, og, som vi ofte have læst Exempler paa fra Bæddeløbsbanerne i England, om ikke een af disse eller begge have ladet sig underkøbe af en Høistbydende, der maane dog nok være ikke liden Hazard med i Spillet. *)

Sindinggaard, den 29de Januar 1835.

S. A. Sjelstrup.

*) Henviende til det, der tidligere er skrevet til Bæddeløbenes Anbefaling, meddeler Tidsskriftet den her fremsatte Mening om Sagen, fordi det vilde være Anmasfelse af Udgiveren at tilbagevise indsigtsfulde Deconomers Ytringer, om de end ikke, som man tør haabe, ville vorde stadfæstede naar en længere Tids Erfaring har viist den gavnlige Indflydelse, som velindrettede Bæddeløb ogsaa hos os, som andensheds, kunne have paa Hestevælden.
